

ΤΟ ΑΜΑΞΟΣΤΑΣΙΟ ΤΟΥ ΟΑΣΑ ΣΤΟ ΒΟΤΑΝΙΚΟ

Πρόταση ανάπλασης και διασύνδεσής του με τον περιβάλλοντα χώρο του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών

Ιωάννης Χρονόπουλος
Αλέξανδρος Παπαγεωργίου-Βενετάς
Αλέξανδρος Μποφίλιας
Christoph Valentien

Προς την ιδιόκτητη έκταση του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών (και προς το νότο) εφάπτεται ένας χώρος 100 στρεμμάτων, ο οποίος επί του παρόντος χρησιμοποιείται ως αμαξοστάσιο του Οργανισμού Αστικών Συγκοινωνιών Αθηνών (ΟΑΣΑ).

Στα πλαίσια του ρυθμιστικού Σχεδίου της Αθήνας, προβλέπεται να απομακρυνθούν οι εγκαταστάσεις του αμαξοστασίου και ο χώρος αυτός να μετατραπεί σε χώρο πρασίνου και να ενσωματωθεί στον περιβάλλοντα χώρο του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Αυτό αποτέλεσε και την αφορμή για την εκπόνηση ενός πλήρους σχεδίου ανάπλασης και αξιοποίησης του συγκεκριμένου χώρου. Η δραστηριότητα αυτή εντάσσεται στα πλαίσια της συνεργασίας που υπάρχει μεταξύ του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών (Εργαστήριο Ανθοκομίας και Αρχιτεκτονικής Κήπων) και του Τεχνικού Πανεπιστημίου Μονάχου (έδρα: Αρχιτεκτονική Τοπίου και Σύνθεση).

Αντικείμενο και αρχές σχεδιασμού

Τα δύο κύρια χαρακτηριστικά στοιχεία του χώρου του Αμαξοστασίου Βοτανικού είναι: α) Ο υπαίθριος χώρος, που παρουσιάζεται σήμερα ως μία μεγάλη ασφαλτοστρωμένη επιφάνεια, περίπου 80 στρεμμάτων, και που χρησιμοποιείται για τη στάθμευση και τη διακίνηση των λεωφορείων. β) Ένα εκτεταμένο κτηριακό συγκρότημα που ευρίσκεται στη δυτική πλευρά του χώρου, και το οποίο αποτελείται από τα υπόστεγα στάθμευσης των οχημάτων, τα μηχανουργεία, τα συνεργεία, τα πληντήρια των αυτοκινήτων, τα γραφεία και τους λοιπούς βοηθητικούς χώρους.

Η μορφολογικά όχι κανονιστική εικόνα που παρουσιάζουν αυτές οι εγκαταστάσεις προκαλεί, ως πρώτη αντίδραση, την επιθυμία άμεσης κατεδάφισής τους και ανέγερσης, ενδεχομένως, άλλων, αι-

1. Τοπογραφικό του κέντρου της Αθήνας σήμερα. (Εσθμημένη επιφάνεια: Ο χώρος του Γεωπονικού Πανεπιστημίου. Μαύρη επιφάνεια: Το Αμαξοστάσιο.)

σθητικά πιο αποδεκτών, κτηρίων για πανεπιστημιακή χρήση, που θα περιβάλλονται από έναν κατάλληλα διαμορφωμένο υπαίθριο χώρο. Δεν ήταν όμως αυτός ο σκοπός της εργασίας, αλλά ο ανασχεδιασμός του όλου χώρου με αξιοποίηση των υφιστάμενων στοιχείων. Η κρίση μας, ως προς την επικρατούσα κατάσταση, σφείλει να ελευθερωθεί από τυχόν προκαταλήψεις, να συνεκτιμηθούν τα μειονεκτήματα, αλλά και οι δυνατότητες της, έτσι ώστε τα υπάρχοντα οικοδομήματα να εξηγητηθούν καινούργιες χρήσεις. Έτσι εξασφαλίζεται κατ' αρχήν σοβαρό οικονομικό όφελος, επιβάλλονται οι αρμόζουσες λύσεις για κάθε ειδική περίπτωση, αποκλείονται στερεότυποι χειρισμοί και παύει κάθε περιττή σύζηση, αναφορικά με το κατά πόσο μία ανάπλαση θα μπορούσε να εκτιμηθεί ως «αισθητική» ή μη.

Σχέδιο μορφολογικής ανάπλασης του χώρου

Σχετικά απλός διαγράφεται ο προσδιορισμός της νέας χρήσης των κτηρίων: Το από σπλισμένο σκυρόδεμα υφιστάμενο χωροδιδτύωμα (σκελετός), με την «ουδετερότητα» του, επιτρέπει άνετα την απομάκρυνση ή την προσθήκη νέων διαχωριστικών τοίχων, με σκοπό τον καταμερισμό εκάστου των ορόφων για την εγκατάσταση εργαστηρίων, δημιουργία αιθουσών διδασκαλίας, γραφείων προσωπικού κ.λπ., ανάλογα με τις ανάγκες του Γεωπονικού Πανεπιστημίου. Η γενικευμένη ανακαινιστή όλων των υφιστάμενων κτηριακών εγκαταστάσεων και ο εφοδιασμός τους με εξελιγμένο τεχνολογικό εξοπλισμό κρίνεται αναπόφευκτος.

Μεγαλύτερες δυσκολίες παρουσιάζονται στην αξιοποίηση της μεγάλης ακάλυπτης ασφαλτοστρωμένης έκτασης, όπου διακινούνται τα λεωφορεία. Κάθε υπαίθριος χώρος και κάθε επιφάνεια πρασίνου έχει ανάγκη από ένα λειτουργικό δίκτυο κυκλοφορίας, όπως: από εισόδους αυτοκινήτων, χώρους στάθμευσης και πεζό-

δρομους. Κρίνεται απαραίτητο επομένως να διερευνηθούν οι δυνατότητες δημιουργίας και διαμόρφωσης τέτοιων χώρων διακίνησης, που θα επιτρέπουν τη συνύπαρξη και άλλων αναγκαίων χρήσεων στη δεδομένη περιοχή.

Μία σκόπιμη κατανομή της επιφανείας εξασφαλίζεται, όταν ολοκληρωθεί η ασφαλτοστρωμένη έκταση διαιεθεθεί σύμφωνα με έναν ειδικό διπλό κάμβασο (πλέγμα). Οι προκύ-

πτουσες υποδιαιρέσεις καταμένονται σε τρεις κατηγορίες: α) μεγάλα τετράγωνα των 8 x 8 μέτρων, β) στενές ενδιάμεσες επιφάνειες (γραμμικές λωρίδες) των 2 x 8 μέτρων, όπως και σημειακές μονάδες των 2 x 2 μέτρων. Δηλαδή όλα ανάγονται σε ένα σύνολο στοιχείων (σημειακών, γραμμικών, επιφανειακών), που διέπτε και εναρμονίζει το διαστάσιμο χώρο. Στα πλαίσια της προτεινόμενης λύσης ο ανασχεδια-

2. Ο χώρος σταθμεύσεως του Αμφοστρασιού.

3. Το μεταβυζαντινό εκκλησίδιο του Αγίου Νικολάου.

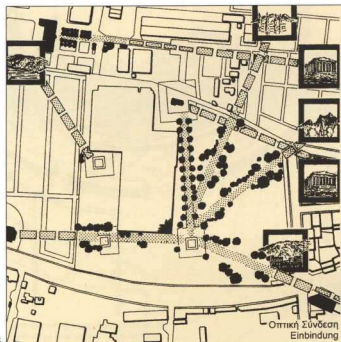
4. Γενικό σχέδιο της πρότασης για τους νέους Κήπους.

σμός περιορίζεται κατ' αρχήν στην απομάκρυνση τμημάτων του ασφαλτικού τάπητος (που καθορίζονται από το διπλό κίτρινο), με σκοπό τη δημιουργία νέων επιφανειών για κατάλληλες χρήσεις.

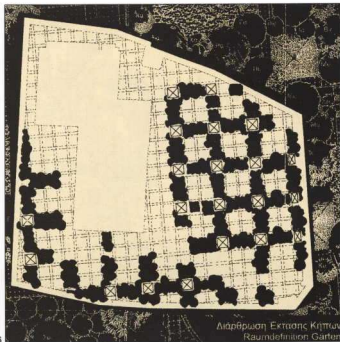
Έτσι δημιουργείται ένα πρωταρχικό δίκτυο κυκλοφορίας από δρόμους, πεζόδρομους και πλατείες, από τις οποίες η ασφαλτος δεν θα απομακρυνθεί. Ως αρχή της διαμόρφωσης παραμένει η μείωση της ασφαλτοστρωμένης έκτασης στο ελάχιστο, δεδομένου ότι με το στείρο και μονότονο χαρακτήρα της υποβαθμίζεται σήμερα η εμφάνιση του χώρου και έχει αρνητική βιοκλιματική προσφορά στον περιβάλλοντα χώρο.

Στόχος της κηποτεχνικής πρότασης

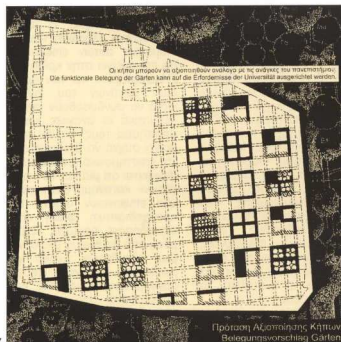
Η ανάπλαση και φύτευση του χώρου του Αμαεοστασίου πρέπει να λάβει υπόψη τον παραδοσιακό χαρακτήρα του Βοτανικού, ως περιοχή με κατεχόμενη καλλιέργεια οπωροκηπευτικών. Έτσι, μετά την παραλαβή της έκτασης του Αμαεοστασίου από το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, επανέρχεται στον Βοτανικό το θέμα της κηποκομίας, από την επιστημονική του πλευρά. Ένα αραιό δίκτυο καλλωπιστικών φυτών θα καλύπτει όλη την έκταση και θα ορίζει ξεχωριστά παρτέρια, τα οποία με την αξιοποίησή τους (π.χ. καλλιέργεια δένδρων κ.ά.) θα δημιουργήσουν και πάλι τους «Κήπους του Βοτανικού».

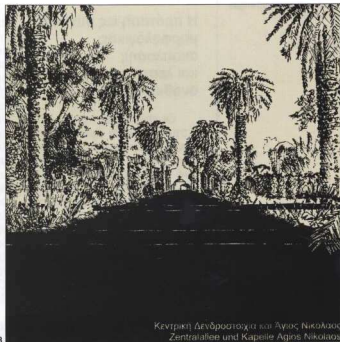
5

6

7

8

Ο κύριος άξονας του δικτύου κυκλοφορίας (κεντρική δενδροστοιχία) διατάσσεται λοξά, δηλαδή με κλίση προς την πρόσωση του κτηριακού συγκροτήματος, αποκλείοντας έτσι εντυπώσεις συμμετρίας που ανάγονται σε διατάξεις Μπαρόκ και δεν συμβαδίζουν με το πνεύμα της Αττικής. Η δενδροστοιχία αυτή κατευθύνεται προς τη μικρή εκκλησία του Αγίου Νικολάου, που ευρίσκεται στη βόρεια πλευρά του χώρου του Αμαρυστασίου. Το νότιο άκρο της δενδροστοιχίας καταλήγει σε πλατεία, από όπου θα είναι ορατά: α) ο νέος ιερός ναός του Αγίου Πολυκάρπου και β) η «Πλατεία Αμφιπόλεως», κόμβος με πολεοδομικώς ενδιαφέρουσα διάταξη. Από τη θέση αυτή είναι επίσης ορατά τα πιο χα-

ρακτηριστικά στοιχεία του τοπίου του Λεκανοπεδίου της Αθήνας, δηλαδή: ο Λυκαβηττός, ο Αιγάλεω, τα Τουρκοβούνια και ο Υμηττός. Με τη φύτευση συστάδων με καλλωπιστικά φυτά, και κυρίως δένδρα, θα περιοριστεί η θέα προς τα νεότερα κτήρια.

Το σύστημα αυτό των οπτικών διασυνδέσεων, αποτελούμενο από τοπικούς και περιφερειακούς άξονες, προσφέρει τη θέαση τόσο του τοπίου όσο και του γύρω δομημένου χώρου. Αποκαθίσταται έτσι μια οπτική, αλλά και λειτουργική, διασύνδεση με το άμεσο περιβάλλον και προκαλούνται αντιληπτικά ερεθίσματα που εμπλουτίζουν τη βίωση του αστικού χώρου.

5. Οπτικές διασυνδέσεις.

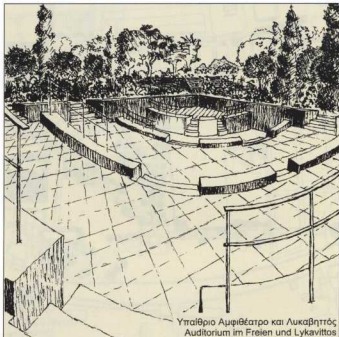
6. Διάδρωση κήπων με υψηλό πρόσωπο.

7. Οι έντονα διαφοροποιημένοι κήποι.

8. Η κεντρική δενδροστοιχία και ο Άγιος Νικόλαος.

Νοτιοανατολική Όψη Κτιρίου
Südost Ansicht Gebäude

Υπαίθριο Αμφιθέατρο και Λυκαβηθός
Auditorium im Freien und Lykavittos

9. Οι κήποι και το αναπλασμένο παλιό κτήριο του Αμφοθέατρου.

10. Το υπαίθριο Αμφιθέατρο.

Η πρόταση ως σύνθεση μορφολογικής ανάπλασης και λειτουργικής αναδιάρθρωσης

Οι επιφάνειες των καλλωπιστικών φυτών διατάσσονται σαν δίκτυωμα επί του συνόλου του χώρου και συνίστανται από διαπλεκόμενες τμηματικές επιφάνειες, από τις οποίες απομακρύνθηκε η ασφάλτος. Επειδή η οριοθέτησή τους προέρχεται από τον κάρναβο υποδιαιρέσης της ασφάλτου, οι ζώνες έχουν ίδιες διαστάσεις και ίδιες παράλληλες κατευθύνσεις. Το μήκος μιας ζώνης καλλωπιστικών φυτών ορίζεται από τα δύο μεγάλα τετράγωνα 8 x 8 μ. και τους ενδιάμεσους χώρους 2 + 2 + 2 μέτρων και ανέρχεται συνολικώς σε 22 μ. Στη διασταύρωση δύο ζωνών θα συσσωρευόσασθε σε πυραμίδες ύψους 2 μ. και βάσεως 8 x 8 μ., τα θραύσματα από την αφαίρεθείσα ασφάλτος, οι οποίες πυραμίδες τελικά θα καλυφθούν με φυτική γη και φυτά αναρχιωμένα. Με αυτό το σύστημα συνορεύει κάθε έκταση από την οποία θα απομακρυνθεί η ασφάλτος με μια θέση τέτοιας πυραμίδας.

Το δίκτυο καλλωπιστικών φυτών επιβάλλει μια νέα διάρθρωση στο σύνολο της έκτα-

σης. Επιλέγονται τα ακόλουθα καλλωπιστικά φυτά για τη διαμόρφωση των ζωνών βλαστήσεως: Αστύρακας, Βρομοκαρυδιά, Βρουσσονέτια, Βραχυχίτων, Γαζία, Δαμασκηνιά καλλωπιστική, Δάφνη, Ελιά η χρυσόφυλλος, Ιουσιτίσια, Καζουαρίνα, Κελρετόρια, Κοκκίος, Κερκίς, Κυπαρίσι, Μελιά η ψευδοπαχαλιά, Μορέα η μελανή, Μουσουλιά, Παρκινσόνια, Πεύκο, Ράμνος, Σοφόρα, Φοίνικας, Χαμαίρωπας, Ψευδακακία, Αβουτύλο, Λεβαντίνη, Μηδική δενδρώδης, Πικροδάφνη, Τάξος, Φιλαδέλφος, Χειμώνανθος, Μπιγκόνια η αειθαλής, Βουγκαινβιλλέα η λεία, Κληματίδα η ανατολική και Παρθενόκισσος.

Οι μεγαλύτερες επιφάνειες (τετράγωνα 18 x 18 μ.), οι οποίες αποτελούνται αντίστοιχα από τέσσερα βασικά τετράγωνα, περιβάλλονται από τις ζώνες των καλλωπιστικών φυτών. Κατά περίπτωση η ασφάλτος μπορεί να απομακρυνθεί και οι επιφάνειες αυτές να χρησιμοποιηθούν ως παρτέρια («Κήποι»), ανάλογα με τις απαιτήσεις του Γεωπονικού Πανεπιστημίου. Μια πρόταση για να χρησιμοποιηθούν π.χ. ως πειραματικές επιφάνειες, εμφανίζεται στο σχέδιο και περιέχει: α) καλλιέργειες οπωροκηπευτικών, φυτώρια, εκπαιδευτικούς αγρούς και β) υπαίθριο αμφιθέατρο ως ανοι-

κτό εκπαιδευτήριο. Η τελική λειτουργική πλήρωση των ενδιάμεσων αυτών επιφανειών θα παραμείνει στην κρίση του Πανεπιστημίου και των αρμοδίων οργάνων του, ούτως ώστε να συνδυασθούν αποτελεσματικά οι ανάγκες και οι απαιτήσεις τους. Επειδή συμβαίνει συχνά να μετατοπίζεται το επιστημονικό ενδιαφέρον, θεωρείται ότι μία «εκ των προτέρων» κατανομή διακεκριμένων επιφανειών σε αυτή την προγραμματιστική φάση είναι οπωσδήποτε πρόωρη. Παραμένει έτσι διαθέσιμο ένα δυναμικό ελεύθερων χώρων για μελλοντικά επίκεντρα επιστημονικής δραστηριότητας, που υποτάσσεται στο μορφωτικό κάρναβο των νέων «Κήπων του Βοτανικού».

Μετά την απομάκρυνση της ασφάλτου από τις επιλεγμένες επιφάνειες, διατηρείται μία υποδομή: α) από ασφαλτοστρωμένες διόδους για την κυκλοφοριακή διασύνδεση του κτηριακού συγκροτήματος με τον υφιστάμενο πανεπιστημιακό χώρο και το τοπικό δίκτυο, β) από πεζόδρομους για την προσπέλαση των Κήπων και γ) από διάφορες πλατείες ποικίλου μεγέθους. Η ασφαλτοστρωμένη επιφάνεια που διατηρείται χρησιμεύει έτσι ως «χώρος δικινηθώδης».

Από ένα δακτύλιο γύρω από το κτήριο του παλαιού

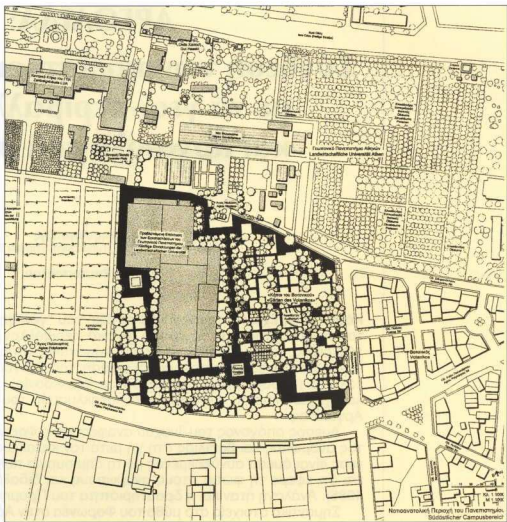
αμαξοστασίου ξεκινούν δρόμοι προς την ανατολική, νοτιοανατολική και νότια είσοδο του κτήματος, καθώς και οι διασυνδέσεις με τον υπόλοιπο πανεπιστημιακό χώρο και το Κτήριο Χασεκί. Κεντρικό σημείο του δακτυλίου αυτού αποτελεί η μεγάλη δενδροστοιχία φοινίκων που ευρίσκεται ανατολικά των κτηριακών εγκαταστάσεων. Προβλέπονται χώροι έκθεσης σε τρεις κόμβους κοντά στα κτήρια, όπου μπορούν να εκτεθούν ερευνητικά αποτελέσματα, πτυχιακές εργασίες, εργαλεία και όργανα ιστορικής σημασίας ή και αρχαιολογικά ευρήματα.

Επί μέρους διαμορφώσεις

Επειδή, όπως αναφέρθηκε ήδη, μία ενιαία συνθετική αρχή –ήλαδη η χάραξη καναβου– διέπει τη διάρθρωση ολόκληρης της περιοχής ανάπλασης, οι εισόδοι των «Κήπων του Βotanικού» δεν τονίζονται ιδιαίτερα. Οι λύσεις εδώ ανταποκρίνονται στις υπάρχουσες διαρρυθμίσεις: α) Στα βόρεια της προς διαμόρφωση έκτασης θα δημιουργηθούν απλά ανοίγματα στον ιστορικό πέτρινο περίβολο, ο οποίος πιθανώς αναφέρεται στον παλαιό Βotanικό Κήπο των Αθηνών (βλ. Αγρόκτημα Χασεκί). β) Στη νότια και νοτιοανατολική είσοδο η δενδροφύτευση θα αντιστοιχεί στις ήδη υφιστάμενες φυτεύσεις των γειτονικών οικοδομικών τετραγώνων. Έτσι η κατάλληλη τοποθέτηση δένδρων στη νοτιοανατολική είσοδο μετατρέπει τη διασάφηση των οδών Αμφιπόλεως και Πολυκάρπου σε μια ολοκληρωμένη πλατεία (βλ. Αμφιπόλεως), που εξωραίζει τη συνοικία.

Ο πανεπιστημιακός χώρος δεν θα είναι ελεύθερα επισκέψιμο από το κοινό καθ' όλο το εικοσιτετράωρο λόγω του πανεπιστημιακού ασύλου.

Η ακαδημαϊκή παρουσία όμως στο νέο χώρο που θα προκύψει από την ανάπλαση Εξαζωντανεύει την ιστορική βίωση του χώρου. Έτσι ο Υπαίθυρος Αμφιθέατρο, που προβλέπεται να ανεγερθεί στο ενδιάμεσο του πεδίου σε έκτα-

ση ενός παρτεριού (κήπου) διαστάσεων 18 x 18 μ., θα στολίζεται από ελαιόδένδρα (ελιά η χρυσόφυλλος). Θα είναι διατεταγμένο σε χαμηλότερο επίπεδο κοντά σε μια από τις πυραμίδες και θα είναι στραμμένο προς τον οπτικό άξονα του Λυκαβηττού. Έτσι ο ομιλητής θα απευθύνεται στο ακροατήριο του κάτω από τις ελιές (κατά το πρότυπο του Πλάτωνος), ενώ συγχρόνως οι ακροατές θα απολαμβάνουν τη θέα των περιβαλλόντων κήπων, αλλά και των μακρινών περιγραμμάτων των βουνών της Αττικής.

The Depot of OPTA at Votanikos. A Proposal for Its Reformation

Y. Chronopoulos -
A. Papageorgiou-Venetas -
A. Bofilias, Chr. Valentien

Adjacent to the premises of the

Agronomy University of Athens in an area of 25 acres, which is presently used as a depot by the Organization of Public Transportation of Athens. The future transfer of the OPTA elsewhere, according to the Regulating Plan of the capital, offered the initiative for the working out of a complete plan of reformation and rehabilitation of the specific area.

The two main features of the Votanikos depot are: an open-air area, which today appears as a large asphalted surface; and an extensive block of buildings. The replanning of the entire space and the promotion of the existing data, which will thus obtain a new usage and function, is the target of this article.

The general renovation of all building installations and their equipment with modern technology must be considered as a priority. The promotion of the large, open asphalted area seems rather problematic, but it can be facilitated through the division of the area according to a specific double net. Thus, a perfect traffic network can be created – with roads, pedestrian roads and squares –, and the "Botanical (Votanikos) Gardens" can be revived.

11. Οι νέοι κήποι εντάσσονται στην νοτιοανατολική περιοχή του Γεωπονικού Πανεπιστημίου.